

doluyu bir kere gözünüzün önüne getirin. Üç tarafı denize yaklaşmış, ortası hatta vasat itibarile beş yüz, uzunluğu sekiz yüz kilometre; üç kıtanın deniz ve kara yoluyla onun üzerinde ve güzergâhından geçiyoruz ve dünyanın her mahsulünü yetiştiren bir define. Efendiler; bizde işliyen yolları, limanları, kanalları yapabilirsek mahsulü dünyanın her tarafına en ucuz ve kolay surette sevkedebiliriz ve bu yolları, liman ve kanalları ve bütün bu söylediklerimi bu buhran esnasında yapabilir miyiz? onu da bütçe münasebetile söyleyeceğim. Fakat yapabiliriz dedikten sonra, hususile İsmet Paşa dedikten sonra, hususile Gazi dedikten sonra, bu güne kadar böyle büyük işler yapıldıktan sonra bunları da beş sene on sene sonra bütün krize rağmen yaparız. Ben o iman ve kanaattayım.

Efendiler; memleket dedim. O memleketin üs-

tünde yaşayan, istediği zaman daima mucizeler yaratan cesur, çalışkan ve neçip bir millet vardır.

Efendiler; daha yakın tarihimizde ne olduk, mağlûbiyete uğradık. Perişan olduk. Düşmanlar yurtlarmızı istilâ ettiler. Fakat efendiler; yuvasına hücum edilen aslan gibi dikilen millet göğsü bakarken iki mavi göz gördü. O mavi gözden bütün ilhamımı aldı. Onun gösterdiği yola gitti. Hücum etti dediği yerde hücum ettik. Nihayet muzaffer olduk. Vatanı temizledi. O mavi gözler yine memleketin uf- kundadır. Onları başaran milletin büyük oğlu yine bu devletin başındadır. Binaenaleyh ben milletime buardan hitap ediyorum Ona olan emniyetini zafa düşürecek yazılara gözlerini kapasın, o yolda gelen seslere kulağını tıkasın, dünyaya karşı kendisini muzaffer eden, kendisine istiklâlini veren büyük oğluna itimat etsin. Bütün mesele biter (*Alkışlar*).

Başvekil İsmet Paşa Hazretlerinin beyanatının neşir ve ilânı hakkında

(*Resmî Gazete ile neşir ve ilân: 13/VII/1931 - Sayı: 1847*)

No.
647

Meclisi Âlinin 5 - VII - 1931 tarihli inikadında Başvekil İsmet Paşa Hazretleri tarafından vaki beyanatın memleketin her tarafında neşir ve ilânı tekarrur etmiştir. (*Cilt: 3 - Sayfa: 2 : 44,70*)

11 temmuz 1931

Başvekil İsmet Pş. (Malatya) — Muhterem efendiler; hatipler mevzu bahis olan meseleden heyecan ve infialle bahsettiler. Memlekete zarar olmak üzere gösterdikleri misaller, teşrih ettikleri esaslar intibahı muciptir. Bütün bu tafsilâtın içinde, Hükûmete teveccüh eden itabı takdir etmiyordum. Bu kadar şikâyet mahâl vermek için Hükûmetin bir çok tedbirlerde eksiklik etmiş olması lâzımdır.

Matbuat hürriyetinin sui istimaline karşı Hükûmetin elinde medarı tatbik olacak hem salâhi-

yet vardır hem de memlekette mer'î olan kanunlar vardır. Kanunların cereyanı tabiisini bilirsiniz. Şahsiyata taallûk eden matbuat ceraimi şahıslar tarafından mahkemelerde tahrik olunur. Hükûmete taallûk eden ceraim mahkemelerde takip olunur. Hâkimlerin vereceği hükümler ile şikâyetler adli neticeye raptolunurlar. Hükûmetin bundan başka da salâhiyeti vardır. O da kendi takdirine göre her hangi bir gazeteyi intişardan menederek kapatmaktır. Eğer matbuat hürriyeti feyiz verecek bir tarzda devam etmiyorsa ve bir

çok mahzurları davet ediyorsa bundan tevellüt eden şikâyetleri derece derece kısımlara ayırmak lâzımdır. Ya kanunî yolda takip ederken zabıta müddei umumilik, adliye ve saire tesisini göstermeğe kifayet etmiyor veya onların sahaları haricinde kalan meselelerde Hükûmet kanunun kendisine verdiği salâhiyeti tatbikte ihmal ediyor, veyahut mevcut olan dert elde bulunan salâhiyet ve mer'î olan kanunların hükümleri haricine çıkacak kadar ciddiyet ve ehemmiyet peyda etmiştir. Bunun için Hükûmet hiç bir şey teklif etmiyor. Size bu üç istikamette cevap vereceğim.

Bu defa vaziyet nedir? Hatipler muhtelif cepheden bu meseleyi izah ettiler. Ben burada geçen sözleri dikkatle dinledim. Zaten hatiplerin gösterdiği endişeyi yalnız burada, Büyük Millet Meclisinde vuku bulan müzakerattan değil, halktan ve bir çok vatandaştan da işitmişimdir. Mesele ehemmiyetle nazarı dikkate alınacak, müstacelen düşünülecek bir mahiyet almıştır. Müsaade buyurursanız bu günkü vaziyetin manasını izah etmek için size bir az eski zamandan bahsetmeliyim. Matbuat hürriyeti amelî sahada vazih ve kısa bir ifade ile nasıl anlatılabilir? Bu memleketin ötedenberi istediği matbuat hürriyeti nedir?

Bu memlekette - tabî her memleketin istidadı da öyledir - bir matbuat hürriyeti diye ilk önce, mevkii iktidarda bulunan Hükûmete karşı ulu orta ve ölçüsüz söylenebilmesi kastedilir. Milletlerde matbuat hürriyetinin ilk miyarı budur. Bu imkân, katolunacak ilk merhaledir. Memlekette her hangi bir gazete çıkabilsin doğruca Hükûmete karşı mevkii iktidarda bulunan kimse aleyhine - meselâ İsmet Paşa - söz söylenebilsin bunun böyle olabilmesi matbuat hürriyetinin ilk miyarıdır. Söylenen sözlerin doğru veya yanlış olması münakaşası ondan sonra başlar. Milletler evvelâ bu neticeyi elde etmek için uğraşırlar ki biz de bunun için uğraşmışızdır. Hatta çocukluğumuzda böyle bir manzara görmek için müştak ve mütehassir günler geçirmişizdir. Hükûmetler ise, bilhassa uzun müddet söz söyletmeden kapalı kalmış devirlerden sonra kendileri aleyhine söz söylenmesine tahammül edemezler. Her milletin hususî istidatları vardır. Kendi halkımızın da kuvvetli yerleri olduğu gibi zayıf yerlerini de bilmeliyiz. Meselâ yazı ile gösterilen her şeyi doğru zannetmeğe halkımız daha ziyade mütemayıldır. Gazete veya kitap basmış, bunun mutlaka doğru

olarak alır. Saniyen halkımız aleyhine söz söylenen mevkii iktidar sahibi bir adamın muhakkak itibarından kaybettiğini zanneder.

Üçüncü nokta, kapalı devirlerden sonra matbuat hürriyeti ilk devrede daima inkılâp vasıtası olarak kullanılmıştır. Bundan da hükûmetler çok korkarlar. İktidar ve nüfuzunun sarsıldığı bir zamanda, on beş günlük bir fırsattan istifade edebilen gazeteler mevkii iktidardaki Hükûmeti devirebilirler. Bu da bu memlekette ötedenberi heves edilmiş bir mevzu olmuştur. Bu sebeplerledir ki hükûmetler matbuatta kendi mevcudiyetlerinin ve siyasetlerinin tenkit edilmesine daima az tahammül etmişlerdir. Bu tahaşinin aksülameli olarak matbuat hürriyetinde ilk istihsal olunmıyacak şey Hükûmet aleyhinde istenildiği gibi yazı yazmak hevesi olmuştur. Bu safha matbuat hürriyetinin ilk ve siyasî kademesidir.

Bir millet siyasî hayatta inkişaf ve tekâmül ettikçe ve onu idare edenler tecrübeli ve muktedir oldukça bu siyasî safhayı aldatmak kolaydır. Büyük Millet Meclisi milletin mukadderatına hâkim olduğundan beri geçen safhalar ve geçirdiğimiz tecrübeler o kadar mühimdir ki matbuat hürriyetinin hallolunmaz zannolunan bu ilk sarsıntı safhası muvaffakiyetle hallolunmuştur. Mevkii iktidarda bulunan Hükûmete hatta haksız olarak ulu orta her şey söyleniliyor. Bu suretle çok zaman geçiyor. Ne rejimin kuvveti ne de mevkii iktidarda olanların nüfuzu derhal zail oluyor. Esas olarak bildiğimiz sınırları mütemadiyen terbiye ve ıslâh etmeğe vakit ve çare bulabiliyoruz. Büyük Meclise itimadı nefisle ve cesaretle söyliyebilirim ki bir muhalif cereyanın derakap vücuda getireceği bir tehlike derpiş etmiyoruz. Böyle bir tehlikeyi tasavvur etmiyoruz.

Arkadaşların; Şimdi bundan sonra geçirmeğe mecbur olduğumuz safhalar matbuat hürriyetinin daha güç olan, daha muğlâk olan safhalarıdır. Asıl hallolunması lâzım gelen güç şeyler de bunlardır. Bilirsiniz ki propaganda bu asrın başlıca silâhlarından. Matbuat hürriyeti bu gün 100 sene evvel zannolunduğundan daha ziyade ehemmiyet peyda etmiştir. Kıymeti bundan 100 sene evvelinden daha ziyade artmış değil aynı kıymettir. Tehlikesi daha ziyade artmıştır. Propaganda eğer müsait saha bulursa bir memlekette, bir millette yıkılmıyacak zannolunan en kuvvetli bir binayı dahi yıkabilir.

Muntazam, şuurlu, muayyen bir hedef aleyhine

teveih edilen propagandanın zaman ile sarsamıyacağı hiç bir kuvvet yoktur. (*Doğru sesleri*).

Arkadaşlar; propaganda ile kastolunan hedefi yıkmak için hakikaten muhalif söz söylemek te lâzım gelmez. Hatta doğru söyliyerek bimakadın yapılan tertipli bir propaganda bir hakikati yere sermek için kâfi gelebilir.

Hiç bir memleket bütün meselelerini halletmiş ve cemiyetin bütün ihtiyaçlarına kâfi gelecek vesaiti elinde tutar değildir. Her memleketin bin tane ihtiyacı vardır. Eğer bir cemiyetin hayatını mutlaka fena görmek ve göstermek isteniliyorsa onun her muvaffakiyetli işini ters tarafından veya eksik tarafından göstermek mümkündür. Ne kadar şuurlu ve anlayışlı olursa olsun, hiç bir millet muntazam, müstemir ve daimî bir propağandanın tesirâtına tahammül edemez. Bundan 50-100 sene evvelki nazariyeler nihayât fikir münakaşasından ibaretti. siz söylersiniz, ben söylerim, dinleyenler, hangi tarafı doğru bulurlarsa onu kabul ederler denilirdi.

Halbuki bu gün bir çok devletler hatta aralarında münasebet kurmak için yekdiğeri aleyhine propağanda yapılmamasını şart koyacak kadar ileri gitmişlerdir. Bu memleketler asırlık hürriyet memleketleridir ki, bu gün milletler tarafından yekdiğeri aleyhine maksadı mahsus ile yapılacak propağandaların zararlı tesirlerine tahammül edilemeyeceğini iddia ve ilân etmektedirler.

Demek ki muayyen maksatla yapılan propağandaların tesirâtına karşı milletin müdafaa edilemesizin mukavemet edebileceğini zannetmek hatadır. Bir cemiyetin hayatını mütemadiyen fena gösteren bir neşriyat o memlekette hiç bir hayır vücuda getirmez.

Gençler ve çocuklar mütemadiyen fena idare olunduklarını, her şeyin fena olduğunu milletin büyük diye, iyi diye tanıyacağı hiç bir şeyi olmadığını duya duya, okuya okuya yalnız bedbin ve meynus adamlar olur; Milletin istikbalini idare edecek çocuklar genç yaşlarında bu kadar zehirli hava teneffüs ederek istikbale çıkarlarsa milletin atisinden nevmî olmak lâzımdır (*Bravo sesleri*). Muttarıt ve mütemadi fena neşriyat bir memlekette ahlâkı iskat eder. Matbuat hürriyetinde bilhassa suiistimalâta karşı beklenen bir faide vardır. Matbuat vazifelerini iyi ifa ederse mevkî iktidarda bulunanlar, sahibi nüfûz olanlar suiistimalden tevakkî için ayrıca bir mürakabe içinde ve tayakkuza mecbur bulunurlar. Matbuat hürriyetinden beklenen baş-

lıca faidelerden biri budur. Fakat şuurlu bir mürakabe ifa etmek değil de, münhasıran fena görmek ve göstermek maksat olursa bununla yapılan mürakabe suiistimalâtı tenkis etmez, bilâkis doğru yoldan sapmağa müstait olanları hırsız olmağa teşvik eder. Çünkü namuslu adamı kolayca hırsızlık ile itham edilebilmesi ve hırsız muamelesi görmesi asıl hırsızları herkesin kendileriyle beraber olduğu zannına düşürür ve hırsızlar utanacak bir mevzu kalmadığını iddia ederler (*Bravo sesleri*), (*Alkışlar*).

Ahlâkî meselelerde hüküm adil olmazsa hükümden beklenen netice berakis olur. Mademki matbuat dediğimiz meveudiyet bir mürakabe salâhiyeti iddia ediyor, eğer aynı zamanda kendilerinde mesuliyet hissini bulmazlarsa ahlâk üzerinde, fikir üzerinde, cemiyet üzerinde tesirâtı tamamen akim kalır. hayır, tamamen muzır ve makûsu olur. Arkadaşlarım bir çok müşahedelerinden bahsettiler. Müsaade buyurursanız sizi teferrüata girerek yormıyayım. Bu gün Heyeti Celilenizi ıstıraba sevkedilen ve bir çok vatandaşlarda aynı ıstırapı ve endişeyi uyandıran dert şudur: Bir nevi çaresizlik vardır ki, halledilemiyor. Bu çaresizliğin nasıl bir neticeye varacağını kimse tahmin edemiyor. İktisadî ahval üzerinde menfi neşriyatın tesiri ahlâk üzerindeki tesir gibi fazladır, onun kadar tahripkârdır. İktisadî meseleler zaten tedbirinin bulunması, anlaşılması güç ve bir çok şeraite tabi olan muğlak mevzulardır. Eğer bu mevzular üzerinde dahi mesuliyet ve hakikat hissinden maada olan küçük hisler, ihtiraslar hâkim olursa, zaten anlayış karışmış olan muhtarıpler büsbütün yanlış istikamete sevkolunur. Bunun yakın bir misalini söyleyeyim:

Mesedâ; bu sene bütgeyi muvazeneye getirmek için tasarruf yapmak mecburiyetinde kalıyor ve bir çok külfetler, zahmetler ihtiyar ediyorsunuz. Bunun efkârınumumiye nazârında şu istikamette teşrih etmek gayet kolaydır. Mademki; bu tasarruf yapılabiliyordu. Niçin daha evvelki senelerde yapmadınız. Bu tasarrufları daha evvel yaparsanız bu gün daha çok paranız bulunacaktır ve bu günkü sıkıntıyı çekmezsiniz. Halbuki bu tasarrufları yapıyorsunuz, fakat hususî bir buhran içinde, vesaitin kifayetini temin edebilmek için, bir çok ihtiyacı arzu etmiyerek kasretmek mecburiyetile yapıyorsunuz. Tıptı bu tasarruf şu seviyede maişeti olan zevatın varidatından bir miktarı azalır azalmaz, gıdasını yarı yarıya kesmeğe, kısmağa mecbur olması kabilindendir. Böyle tasarruflardan çok

elem duyulur. Çünkü yarın bunların tatbikatı başladığı zaman bir çok ihtiyaçların kasrolunduğu anlaşılacaktır. Daha fazlası lâzım olan mekteplerden, talebelerden bir kısmının ihmal edildiği anlaşılacaktır. Daha fazlası lâzım olan hastanelerden bir kısmının tehir edildiği anlaşılacaktır ve saire.

Bu tasarruf ancak ıztırıplı zamanlarda tevessül edilebilecek zarurî bir tedbir mahiyetindedir. Böyle meselelerin anlaşılması tabii istikametinden şaşırtılıp da başka istikamete sevk edildiği vakit efkârı umumiye zehirlenecektir. Bunlardan memlekette faide değil, zarar hasıl olur. Öyle şeyler gördüm ki artık tashih denilen mefhum muhitten çıkmaya başlamıştır. Her hangi yanlış bir havadisın neşrolunduğunu görüyorum. Güzel, yanlış işitmiş olabilirler. Yahut farkında değildirler. Bunun çaresi, mutat olan, medenî olan, insan olan çaresi bu işin doğrusu bundan ibarettir demektir. Tebliği yaparsınız, alırlar ya inanmadıklarını gösterirler, yahut tahrif ederek neşrederler, inanmadığını göstermek daha iyi bir şeydir. Çünkü bir mukabeleyi davet eder, fakat tahrif ederek neşrederler. Bu zihniyet odur ki hakikatlerin tağlit olunmasından, hakikatlerin anlaşılmasından faide ve menfaat beklemek zihniyettir. Hakikatlerin tağlit olunmasından ve hakikatlerin anlaşılmasından faide bekleyen zihniyet mahzûr şerdir. (*Bravo sesleri, alkışlar*).

Eleminizi tahrik etmemek için size başka misaller söylemeyeceğim. Arkadaşlarımız kâfi derecede misaller söylediler. Efendiler, dava başına tekrar geliyorum, matbuat hürriyetinde bir nevi çaresizlik kendini göstermektedir. Hakikat hilâfında hasıl olan bir kanaati tashih etmeğe imkân yoktur. Peki her hangi bir siyasî veya iktisadî meseleyi doğru bir istikamette münakaşa etmek imkânı yoktur. Peki tahsilde bulunan talebe üzerinde, çiftinde çalışan köylü üzerinde, şehirde yaşayan vatandaşlar arasında mütemadiyen zehirli hava ciğerleri zehirlenmektedir. Bunun neticesi nereye varacaktır? Çare olmak üzere derhal hatıra gelen elimizde bulunan bir salâhiyeti, yani kapatmak salâhiyetini tatbik etmektir. Bunu tatbik etmedik. Vaziyete çare değildir de onun için tatbik etmedik. Senelerdenberi ısrarla anlatmak istediğimiz bir prensip vardır. Matbuatın hürriyeti meselesi artık bir Hükûmet meselesi değil bir millet meselesidir. Hükûmet meselesi zannolunan matbuat hürriyetinin bir millet meselesi olduğunu söyleyebilmek için bunları söyleyen adamın senelerce her türlü

tenkide maruz kalması ve bunlardan ürkmeyecek, korkmayacak kudrette olduğunu isbat etmesi lâzım gelmiştir. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Eğer bundan üç, beş sene evvel bu bir Hükûmet meselesi değil, millet meselesidir deseydim, evet, mevkii iktidarda olan adam efkârı asıl tevcih ettiğim Hükûmet meselesinden çevirmek için meseleyi böyle teşrih ediyor denilecek idi.

Bu gün vaziyeti cesaretle anlatmamın sebebi İsmet Paşanın bütün bunları millete alınının akile söyleyebilecek imtihanı geçirmiş olmasıdır. (*Şiddetli alkışlar*). Matbuat hürriyeti denilen meseleyi korkmaksızın milletin asrî idaresinde esaslı bir vasıta olarak ele almak zamanı gelmiştir. (*Bravo sesleri*).

Birinci mesele şudur: Matbuat hürriyeti bu asrın en yeni en müessir millî vasıtalarından biridir. Memlekette matbuat olmaksızın halk idaresinin bulunduğunu farzetmek ihtimali yoktur. İkinci mesele şudur: Matbuat hürriyeti; eyi kullanılmıyan yerde memleketi felâha sevk etmez. Bilâkis o memleketin batırılmasını tacil eder. Bu iki zıddı telif etmeğe mecbursunuz. Bu gün Türkiyenin mukadderatına hâkim olan Büyük Meclis bu iki zıddı telif vazifesi karşısında bulunuyor. Matbuatın hürriyeti baki kalacak ve matbuat hürriyeti memlekete zarar vermiyecektir. Bu istikamet yalnız Hükûmetin elinde değildir. Bu, Hükûmetin eline en sonra geçecektir. Bunu bütün milletin müşterek vazifesi ve müşterek meselesi olarak zihinlere telkin etmek lâzımdır. Eğer hocalar kürsülerinde tahsil ettirdikleri çocuklara mütemadiyen zehirli havalar içinde yüzdüklerini görürler ve aldanmamız, dört beş şuursuz kendini gaybetmiş, küçük ihtirâslara mağlûp olmuşlar. Bu marifetleri yapabilir diye mütemadiyen söylemezlerse, eğer bu memleketin hukukşinasları baştan başa zehirli olan bu havayı görürler, zerre kadar müteessir olmazlar ve lâkayit kalırsa İsmet Paşa bu meseleyi nasıl halletsin (*Alkışlar*). Rast geldiğim gazeteyi kendi takdirime göre kapatacağım, ertesi günü tekrar kapatacağım, böyle bir hiyanetin halk idaresi ile münasebeti nedir? Bunu ben bu gün böyle kullanacağım, yarın başkası bunu aynı isabetle yapabilir mi? Memleketin hukukçularının, hocalarının meseleyi münhasıran Hükûmete bırakması memleketi kap kara istibdada sevk etmeleri demektir. (*Sürekli alkışlar*), (*Bravo, yaşa sesleri*). Diğer bir nokta da şudur: Matbuat hürriyeti denilen şey halk idaresini tanzim eden usullerde ve siyasî mücadelede

milletlerin evvelâ geçmeğe mecbur oldukları geçittir.

Büyük Millet Meclisi kürsüsünden bir çok vesilelerle matbuat hürriyetinin zararlarına karşı devanın yine matbuat hürriyeti olduğundan bahsolumuştur. Bu nedir? Bu mesele matbuat faaliyeti içinde zafa taallûk eden gizli ve dolaşık usulleri en iyi yine gazeteler bilirler, milletin hayatına zarar veren istikametlere karşı salim kanaatte bulunan matbuat cesaretle mücadeleğe mecburdurlar. Matbuat hürriyetinin zararlarını evvelâ arkadaşları olan diğer matbuatı bertaraf etmek mecburiyetindedir. Evvelen matbuat yekdiğerini mürakebe etmelidir. Fena sözler, fena neşriyat memleketin efkârını fena istikamete sevk ediyorsa buna iştirak etmiyen matbuat tek cephe alarak cesurane diğerlerinin üzerine atılmak, mütemadiyen efkârı umumiyeği tenvir etmek, zehirden kurtarmak lâzımdır.

Halk idaresinde siyasî vaziyette bulunanlar memleketi idare eden Başvekilmış gibi hususî mesuliyet hissile mütehasşis olmak lâzımdır. Yedi yaşındaki çocuğa ders vermek için muallimi hususî bir çok takyidata tabi tutuyoruz. Bir milletin efkârına her gün bir fikir telkin etmek iddiasında bulunan adamlar bir takım murakabelere tabi olmalıdır. Bu murakabelerin başında kanunî murakabe hükümsüz, bu murakabelerin başında evvelen diğer matbuat gelir. Ondan sonra cemiyetin siyasî hayatında bulunanlar murakabe ederler. Kanunî murakabeler son çarelerdir.

Arkadaşlar; ben bir çok zamanlar gayretle ve endişe ile bu hayatı taki pettim. Erbabı namus haysiyetlerini tehlikede görerek memleketin mukadderatında fikir ve meşguliyet sahibi olmak endişesiyle yavaş yavaş kendilerini siliyorlar. Her kes her hangi bir vesile ile kendisini matbuat diline düşürüp te haysiyetinin örselenmesinden, insan yüzüne bakamiyacak hale kelmesinden korkuyor.

Arkadaşlar! eğer bir memlekte erbabı namus lâakal eşirra kadar sabur olmazsa, o memleket behemchal batar (*Sürekli alkışlar*). Halk idaresi, hepimizin idaresi, millet idaresi diyoruz. Bu iddia da bulunan her kesin millete taallûk eden meselelerde hissesi ve mesuliyeti olmak lâzımdır. Eğer bir Hükûmet bütün meseleleri halledecekse onun kurunuvusta padişahından ne farkı vardır? (*Bravv sesleri, alkışlar*). Benim görüşüm matbuatın haklı veya haksız tarizleriyle, tenkitleriyle geçen zamandan istifade edilmiştir. Endişe veren yerlerin tebarüz ettirdiğimiz gibi istifadeli olan yerleri de

tasdik etmeliyiz.

İstifadenin başı bence, bilhassa matbuatın çok faal bulunduğu İstanbulda gördüğüm tekâmüldür. İstanbul çok neşriyat ve mücadelâta muhatap olduğu halde, efkârı umumiyesinde salim bir sükûnet hasıl olmuştur.

Bir de asıl gördüğüm terakki, matbuat meselelerinin bütün memlekette uyandırdığı heyecan ve infialdir ki, Büyük Meclis ona bu gün şahit olmakla milletin efkârı umumiyesine tamamen tercüman olmuştur. Böyle bir aksülamel ve hassasiyetin uyanması bence matbuat hürriyetinin sui istimaline sahne olan bir memlekette büyük bir terakkidir. Eğer fikirlerimizde, siyasî hayatımızda müessir olmak iddiasında bulunan matbuata karşı bütün memleketin alâkasını ve heyecanını aynı dereceye vardırabilirsek mesele yoktur. Matbuat murakabe altına girmiştir ve fazla söyledikleri aşgın ve taşgın gittikleri işler için milletin murakabesi altına girmişlerdir. Halbuki, bu gün, bu gün demiyeyim dün kadar vaziyet aksine idi. Tecavüz edenler Devletin resmî kuvvetlerini dahi kendi tesirleri altına almak iddiasında idiler. Hürriyet sui istimalâtına karşı eğer Büyük Meclisin alâkası, matbuatın mücadelesi, halkın intibahı, efkârı teyekkuz halinde bulundurabilirse ondan sonra kanunların eyi işlemesi ve doğru tanzim edilmesi için zemin ihzar edilmiş demektir.

Şimdi arkadaşlar, bu maruzatımla Hükûmetin elinde bulunan kapatma salâhiyetini niçin kullanmadığını izah etmiş oldum zannediyorum. Çünkü, cemiyet içinde matbuat hürriyetinin müsbet veya menfî kullanılmasının eşkâli tezahür etmedikçe Hükûmetin elinde bulunan salâhiyetin kullanılmasından ne bir mana çıkar, ne de bir faide hasıl olur. Bu yalnız bir şey ifade eder; Hükûmet kendi takdirine göre tenkide maruz olmaktan korktuğu için... o salâhiyeti fevkalâde kullanmıştır. Bir Hükûmet böyle bir hükme maruz olmağı arzu etmez. Fakat bu nihayet şahsî bir meseledir. Hükûmet kanunun kendisine verdiği salâhiyeti, kanunun gösterdiği lüzum ve zaruretlar karşısında şahsî hislerden tecerrüt ederek kullanmağa mecburdur. Bu noktai nazardan hakkımız vardır. Fakat millî hayatta matbuat hürriyetinin faideli ve mahzurlu tesirleri hakkında bir intiba ve muhakeme hasıl olmadıkça takdirî salâhiyetlerin kullanılmasından faide çıkmaz.

Bence bu gün içinde bulunduğumuz devir, hukuksınasların devridir. Matbuat ne mari-

fetler yapıyor. Bu hususta görmediğimiz tecrübe, görmediğimiz misal kalmamıştır. Mahkemeye giderler, daha dava yapılmadan efkârı umumiyyede hâkimler üzerinde tesir yapmak için azamî şantaj yapıyorlar.

Matbuatın şu şirkete, bu şirkete müracaat ederek şantaj yaptıklarını dahi işitmişimdir. (*Çok, çok sesleri*). Matbuat her hangi bir mahkemeye verildiği zaman oradan kurtulmak için mutlaka kolayını bulurlar. Temditler, tevhitler, mazeretler ve zararlar.... Nihayet tecavüzler cezasız ve tecavüze uğrıyanlar mahcup.... Seneler ve seneler intibahı mucip olacak hiç bir ibret misali yoktur. Görüyorsunuz ki mesele Hükûmet için şahsî bir mevzu değildir.

Eksik olan şey şudur: Adalet yerine gelmiyor. Bu evvel emirde münhasıran hukukşinasların vazifesidir. Eksik olan ve hata olan şeyimiz nedir. Hâkim buna karışmaz. Hâkim, kendisine verdiği usul ve kanunu tatbik eder. Hukukşinaslar bu kadar tecrübeye göre eksiğin nerede olduğunu bilmezler mi? Kezalik gazeteciler rejimi müdafaa eden bu memlekette Cümhuriyet terbiyesi vermek için mesuliyet almış olan gazeteciler fena istikamette bulunan arkadaşlarının, ne oyunlar yaptıklarını hepimizden iyi bilirler. Sonra vatandaşlar, müteessir, muhtarip olan vatandaşlar neden ıztırap çektiklerini herkesten iyi bilirler. O kadar çok tecrübe yapılmıştır ki bu tecrübeler bir araya gelince bu memlekette matbuat hürriyetini renceide etmiyen onun faziletlerinden istifade eden her türlü sui istimalini bertaraf edecek olan bir kanun meydana çıkarmak mümkündür. Biz böyle bir kanun lâyihası hazırladık, fakat iddia edemeyiz ki bu lâyiha ile bütün ihtimalâtı derpiş ederek milletin hayatını teşevvüşten kurtaracak

bütün tedbirleri temin edebildik. Bu hususta Büyük Millet Meclisinin müzaheretini isteriz. Burada çok tecrübeli olan her biri bir işte ihtisas kazanmış bir çok arkadaşlarımız vardır.

Çalışılan encümenlerde faal bulunurlarsa memlekette matbuat hayatının vatanın menafii ile, vatandaşların menafii ile telif edebilecek bir surette tanzim etmeğe imkân vardır. Sizden bu muavenet rica ederim. Eğer bu da kâfi gelmezse endişe etmiyorum. Çünkü fena bir matbuat hayatının memlekete verebileceği zararları herkesten ziyade idrak ediyorsunuz ve herkesten ziyade kudret ve salâhiyetiniz vardır. Evet o da kâfi gelmezse yeni bir tedbir düşünürsünüz. Bu gün için alınacak başka bir tedbir yoktur. Bütün bu infialler alâkadarları intibaha sevk etmek için kâfi bir derstir.

Şimdi alacağımız ilk tedbir matbuat hayatında hürriyeti temin eden sui istimalin zararlarını mümkün olduğu kadar meneden iyi bir kanun vücuda getirebilmektir. Bunun için bilhassa hukukşinasları vazifeye davet ederim. Memlekette bulunan mütehassıslardan da istifade edersiniz. Hukuk nihayet muayyen bir memleketin idaresini tanzim etmek içindir. Amelî bir şeydir. Hukuk mücerret bir şey değildir. İdaresinden mes'ul olduğumuz memleket halkının ihtiyacı ne ise esas prensibi muhafaza ederek onun istediği bir kanunu vücuda getirmeliyiz. Biz bir kanun lâyihası teklif ettik. Hal için gördüğüm başka bir tedbir yoktur. Eğer ümidimiz gibi matbuat hayatını memlekete zarar vermiyecek, bilâkis memlekete serbest münakaşanın feyzini temin edebilecek bir istikamet vermek müyesser olursa halk idaresinin geçmeğe mecbur olduğu ilk ve müşkül merhaleyi muvaffakiyetle atlatmış olacağız. Bu muvaffakiyet sizin olacaktır. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar*).

Büyük Millet Meclisi muhasebesinde yapılan tetkik ve teftiş neticesi hakkında

(Resmî Gazete ile neşir ve ilânı: 13/VII/1931 - Sayı: 1847)

No.
648

Büyük Millet Meclisi muhasebesinin nisan ve mayıs 1931 aylarına ait tetkik ve